

Həmişə görünən adam

Xeyrəddin Qocanın görünən və görünməyən tərəfləri

Ötən əsrin 90-cı illərindən dövrü mətbuatda söz adamlarının arasında olduğundan, çoxlarını tanımışam. Elələri olub ki, “sözdən qala yapan”lara rixşənd ediblər, ələ salmağa çalışıblar. Çünki özləri “başqa yolun yolçusu” olublar: Mənəviyyatdan uzaq. Arxada qalan illərim ərzində Xeyrəddin Qoca kimi söz adamını da tanıdım, həm də satirik qələmi ilə “Molla Nəsrəddin” yolunun sadıq davamçılarından biri kimi.

Kəlbəcərin Ermənistan tərəfindən işğalından sonra Bakıda müvəqqəti məskunlaşdığımız o ağır günlərdə - 1993-cü ilin yazında Bakıda “Azərbaycan” nəşriyyatında iş axtardığım günlərdə adını eşitmişdim. O vaxtlar hələ indiki kimi, satirik qələm adamı olduğunu bilirdim.

Bir müddət sonra tale məni Xeyrəddin Qoca ilə qarşılaşdırdı. Redaktor məqalənin müəllifi ilə maraqlanmışdı, deyəsən, yazı xoşuna gəlmişdi. Xeyrəddin müəllim harada işləməyimlə maraqlanmışdı. Biləndə ki “Respublika” qəzetinin məsul katiblərindən biri olmuşam, mənimlə görüşüb dedi: - Bizdə işləyərsən?! Partiyaın qəzetidir də, həftədə bir dəfə çıxır. Düzdür, məaşı ürəkaçan deyil, amma heç olmasa, iş yerin olar.

Doğrusu, mən belə xeyrixaha birinci dəfə idi ki, rast gəlirdim.

Beləliklə, 1995-ci ildən “Yeni Azərbaycan” qəzetinin məsul katibi vəzifəsində işlədim. Bu, mənə yaradıcı bir insan kimi böyük hörmət idi.

Xeyrəddin Qoca, sözün əsl mənasında Heydər Əliyevə bağlı bir adam idi. Yəni Ulu Öndərin Azərbaycana necə hava-sukimi lazım olduğunu həm bizə təlqin etməyə çalışır, bunu həm də qəzetin materiallarının ideya istiqamətinin əsası hesab edirdi. Biz azərbaycançılıq məfkurəsini sevorək, yeni Azərbaycanın qurulması ideyasını təbliğ edirdik. Az keçmədi ki, redaksiya əməkdaşları (Xeyrəddin müəllim əvvəllərdən, YAP yaradılandan bu siyasi təşkilatın Siyasi Şurasının üzvü idi) Yeni Azərbaycan Partiyasının sıralarına keçmək üçün ona müraciət etdik. O isə bu təklif və təşəbbüsü bəyənərək, bizim partiya üzvlüyünə qəbul edilməyimizə vəsile oldu. Beləliklə, biz YAP Nəsimi rayon təşkilatında qeydiyyat alındıq. Hazırda da YAP Bakı Şəhəri Nəsimi rayon təşkilatının nəzdindəyəm.

“Xeyrəddin Qocanın anadan olmasının 75 illiyi ilə əlaqədar “Molla Nəsrəddin” yolu” adlı yeni kitab işıq üzü görüb”

Dövrü mətbuatda bu başlıq altında bir sıra xəbərlər xəbərlər dərc edilib. Kitabda akademik İsa Həbibbəylinin “Satirik qələmlə mübariz keşikdə”, “Akademik Nizami Cəfərovun dedikləri”, AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu Mətbuat tarixi və publisistika şöbəsinin baş elmi işçisi, filologiya elmləri doktoru Gülbəniz Babayevanın “Molla Nəsrəddin” ədəbi məktəbinin layiqli davamçısı”, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Alqış Musayevin “Yazıcı, publisist, diplomat”, sair-publisist Sərvaz Hüseynoğluğun “Siyah içindəymiş sədəf, sən demə...” kimi dəyərli yazıları, eləcə də bir ayrı-ayrı qələm adamlarının fikir, mülahizə və düşüncələri yer alıb.

Məqalələrin hamısında Ümummilli Lider Heydər Əliyevlə Xeyrəddin Qocanın unudulmaz, xoş görüşləri haqqında fikirlər qırmızı xətlə keçir.

Yazıcının 40-a yaxın hekayəsi, “Zamanın rüzgarı”, “Bu da axırı...” adlı pyesləri, səhnələşdirilmiş əsərlərinin afişaları, bəzi tamaşalarından səhnələr, ona həsr olunmuş “Dostluq şarjları”, satirik hekayələrinə çəkilmiş gülüş dolu illüstrasiyalar kitabın məziyyətələrini daha da artırır.

Xeyrəddin Qoca xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin ən alovlu təbliğatçılarından və sadıq silahdaşlarından biridir. Xeyrəddin Qoca, Heydər Əliyevin ifadəsi ilə desək, Onun tanımadığı adamlardan biri idi. Heydər Əliyevin tanımadığı adamlardan birincisi olaraq antiəliyev

kampaniyasına qarşı öz etiraz səsinə ucalırdı.

Xeyrəddin Qoca Azərbaycan cəmiyyətində ötən əsrin səksəncinci illərinin sonu, doxsanıncı illərinin əvvəlində tanınmağa başlayıb. O dövr təlatümü ilə yadda qalıb. Sovet dövrünün xofu yaddaşlardan silinməmişdi. Bəziləri sürətlə cərəyan edən hadisələrin axarını, sabah nə baş verəcəyini aydın təsəvvür etməyərək, mövqelərini bildirməkdən çəkinir, “suların durulmasını” gözləyirdi. Təbii ki, belə mövqesizlik Xeyrəddin Qocadan uzaq idi. Həmin təlatümlü dövrdə - hakimiyyətin dövləti idarə etmək iqtidarında olmadığı, müxtəlif qüvvələrin isə respublikada vətəndaş qarşıdurmasına çəkildiyi bir zamanda ölkənin, xalqın yeganə xilaskarının - Ulu Öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanın siyasi rəhbərliyinə dəvət edilməsi təşəbbüsü ilə çıxış edən ziyalılardan biri də Xeyrəddin Qoca idi. O, vətəndaş mövqeyi ilə qələmə aldığı çoxsaylı məqalələrində həm siyasi əleyhdarlarının cavabını verir, həm də uzaqgörən Heydər Əliyevin respublikanı xilas edəcəklə yeganə rəhbər ola biləcəyi ideyasının təbliğinə özünəməxsus töhfələr verirdi.

Heydər Əliyev haqqında keçmiş İttifaqın və Azərbaycan kommunist mətbuatında yazılan böhtan və iftiralara verdiyi çoxsaylı yazılarına görə müəllif təqiblərə məruz qalırdı. Əvvəlcə Korlar Cəmiyyətinin qəzeti olan “Dan ulduzu”ndakı redaktor vəzifəsindən, daha sonra “Mədəniyyət” qəzetində baş müxbirlikdən uzaqlaşdırılması da bu səbəbə bağlı idi.

Xeyrəddin Qocanın Ulu Öndər Heydər Əliyevə həsr olunmuş silsilə məqalələri hakimiyyətdəkiləri qane etmirdi, buna görə də müxtəlif bəhanələrlə onu işindən uzaqlaşdırırdılar. O, “Sərhəd” qəzetində cəmi 11 gün işləyib. Bu dəfə Xeyrəddin Qoca Naxçıvan MR Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyevdən müsahibə almaq üçün muxtar respublikaya gedib. O, geri qayıtdıqdan sonra sərhəd xidməti rəisinin tapşırığı ilə bu işindən də uzaqlaşdırıldı. “Mozalan” qəzetində redaktor müavinə vəzifəsini tərk etməsi də eyni səbəblə bağlı idi.

O dövrü xatırlayanlar unutmayıb ki, 90-cı illərdə onun yaratdığı “Dan ulduzu” qəzeti əldən-ələ gəzirdi. Xeyrəddin müəllimin Heydər Əliyev haqqında olan məqalələrini oxuyanlar təəccüblə bir-birlərindən soruşurdular: “Bu “qurd ürəyi yeyən” adam kimdir”?!

Sadə jurnalist Heydər Əliyevi əsassız hücumlardan qorumaq üçün əlindən gələnlə hər şeyi etməyə hazır idi və edirdi, bu, həтта onun həyatına və gələcək karyerasına ciddi təhdidlər yaratsa da belə.

Xeyrəddin Qocanın həmin təlatümlü dönmədə heç nədən çəkinmədən Heydər Əliyevin müdafiəsinə qalxması onun Ulu Öndərə dərin rəğbətini, inamını və təbii ki, cəsarətinin təəcəssümü idi. Dövlət müstəqilliyinin bərpasının ilk illərində çətin vəziyyətdə qalan xalq nicat yolunu Heydər Əliyevin yenidən Azərbaycanın rəhbərliyinə gəlməsində görür və buna ısrar edirdi. X.Qoca da dərin inamla ön cəbhədə Heydər Əliyevin yanında dayanmışdı...

Xeyrəddin Qoca məhz yazılarında özünü, hissələrini, həyata baxışlarını, vətənpərvərliyini və ziyalılığını daha dolğun və peşəkar şəkildə ifadə edir, - desək, yanlışdır.

Jurnalist Şahənə Müşfiq Xeyrəddin Qocanın 70 illik yubileyi münasibətilə yazdığı məqaləni “Güldürə-güldürə düşündürən yazıcı” adı altında təqdim edib.

“Xeyrəddin Qoca adı çəkilərkən ilk növbədə yada sətira, yumor düşür, çünki yazıcı öz etirazını, ağrısını, kədərini, narazılığını məhz gülüş vasitəsi ilə çatdırır”, - deyər müəllif vurğulayır.

Təbii ki, sətira cəsarət tələb edir. Tənqid yazanda “marallar”ın, antipodların xoşuna gəlmərsən, sona qarşı qısqanclıq hiss-

ləri yaranır. Lakin bütün bunlar onu əsla çəkəndir. O, müxtəlif sosial-ictimai problemləri daha iti qələmlə əsərlərinin mövzusunə çevirir.

Azərbaycan Yazıçıları Birliyinin sədri, Xalq yazıçısı Anar Xeyrəddin Qocanın xarakterindəki cəsarəti, qorxmazlığı lakonik şəkildə belə təsvir edib: “Satirik olmaq cəsur olmaqdır, heç nədən qorxmamaqdır. Bu gün həyatımızda olan bir çox nöqsanları görmək və göstərmək cəsarətdir”.

“Xeyrəddin Qoca heç nədən və heç kimdən qorxmur...”

Şair-publisist Əbülfət Mədətoğluğun da bir yazısı diqqətimi cəlb etdi. “Düşündürən və güldürən Xeyrəddin Qoca” başlıqlı həmin məqaləsində müəllif yazır: “Bəri başdan deyim ki, Azərbaycanın, eləcə də mənim əminliklə bildiyim kimi, söz məkanında, mətbuat aləmində onun özünü və imzasını tanımayan yəqin ki, yoxdur.

“Molla Nəsrəddin yolu” adlanan kitab şairimizi xeyli düşündürür. Kitabda Xeyrəddin Qoca haqqında, onun öncə işıq üzü görün kitablarında dərc olunmamış mətbu

yazılar toplanıb. Həmçinin ustad barəsində müxtəlif titullu və imzası tanınan söz adamlarının 70 və 75 illik yubiley tədbirləri ilə bağlı fikirləri də yer alıb.

“Öz yeri olan adam”

Bu sərlövəli məqalə də həmin kitabda yer alıb. Ə. Mədətoğlu qeyd edir: “...Mən AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəylinin kitabda yer alan yazısında xüsusi qeyd etdiyi bir-iki fikri məmnunluq hissi ilə qəbul edirəm. İsa müəllim vurğulayır: “Xeyrəddin Qoca, hər şeydən əvvəl, tanınmış qəzetçi, publisistdir”.

Yazılı mətbuatı, nərsi, poeziyanı, dramaturgiyanı, bir sözlə, qələm məhsullarını sözün abidəsi kimi ucaldır.

Bu kitabda toplanan materialların hər birində çevrəmişdəki müəyyən hadisələrə satirik baxış və bir də “için-için gülmək” gördüm. Elə o gülüşün bir ipucu da yazıcı Kamran Nəzirliyə gəlirdi. Çünki Kamran Nəzirli Xeyrəddin müəllimə yazdığı kiçik bir məqalədə fikrini çox yığcam bildirib:

“Allah səni güldürsün, Xeyrəddin!”

Xeyrəddin Qoca hələ “Yeni Azərbaycan” qəzetinin baş redaktoru olarkən bir sıra məmurları, o cümlədən bu gün akademik adına ləkə gətirənləri belə çəkinmədən tənqid atəşinə tuturdu. Yazıcı o vaxtlar hakimiyyətdə lövbər salmış, lakin nə dövlətə, nə də xalqa xeyir verməyib, öz mənsəblərini düşüncə bəzi üzdanıraq məmurları, nazirləri tənqid etməkdən çəkinmirdi.

Xeyrəddin Qoca və işlədiyi qəzetin əməkdaşları “çətin günün ömrü az olar” deyiminə tapınaraq, aylarla əməkhaqqı almadan Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasətinin təbliğində can-dildən çalışdıqlarının canlı şahidiyəm.

Ümummilli, ümumxalq əhəmiyyətli məsələlər onu daha çox düşündürürdü. Məsələn, bizim ailənin məcburi köçkün olduğunu bilən X.Qoca həyat yoldaşına da redaksiyada iş verməklə yurd-yuvasından didərgin salınmış insanların taleyinə biganə olmadığını təsdiqləmişdi. Onun ailəmizin güzəranını yaxşılaşdırmaq üçün et-

diyi fədakarlıqları heç vaxt unutmırıq.

Yaxşı xatırlayıram. Qəzetdə respublika Baytarlıq Komitəsinin illik fəaliyyəti ilə bağlı məqalə dərc olunmuşdu. Komitənin sədri redaksiya kollektivini bir gün günorta naharına dəvət etmişdi. Əlimizi süfrəyə uzatmamış Xeyrəddin müəllim komitənin sədrinə özünü tutub dedi:

- Siz bizim kollektivə başqaları ilə səhv salmışsınız. Biz haradansa yazıb, maddi nə-sə ummamışıq heç vaxt, təklif edən də olmayıb. Ona görə özümüzü narahat hiss edirik. Bu qonaqlıq əvəzinə, bizim redaksiyada çalışan kəlbəcərli məcbur köçkün ailəsinə maddi dəstək göstərsəydiniz, daha yaxşı olardı...

O, mənə işarə ilə fikrini belə davam etdirdi:

- Bax bu Məhəmməd Kəlbəcərdəndir. Orada da qəzetdə məsul katib işləyib. Ermənilər Kəlbəcərini işğal edəndən dər-dərin düşüb, Bakıda fəhlə yataqxanalarının birində sığınacaq tapıb. Heç nəyi, hətta bir ağ-qara televiziyası, əl radiosu da yoxdur ki, xəbərləri dinləsin...

Bu hadisədən iki gün keçdi, komitə sədri bizim ailəyə bir rəngli televiziyaya, antennası, stabilizatoru ilə hədiyyə etmişdi.

Bir sözlə, Xeyrəddin Qoca yığcam olan kollektivimizin hər bir üzvünün şəxsi qağıqları ilə də yaşayırdı. O, dəfələrlə redaksiyaya məqalə gətirən kənar müəlliflərə özünü başqaları kimi aparmırdı. Adlarını çəkmədiyi özündənrazılar mətbuatda da az deyildilər o vaxtlar. Xeyrəddin müəllim kimi sadə, səmimiyyətini görmədim. Xeyrəddin müəllim əməkdaşlarla bir otaqda əyləşən baş redaktor olub. Heç vaxt öz kabinetində əyləşməz, yazıları da bizimlə birlikdə olduğu ümumi otaqda redaktə edərdi.

Redaksiyaya yazı gətirən müəlliflər redaktor soruşanda onun dedikləri bu gün də yadımdadır:

- Yazı gətirmisiz?! Əcəb eləmisiz! Başqa redaksiyalar dərc eləmədiyi yazıları da mən verirəm qəzetdə. Qəzet məmurların deyil, xalqındır. Biz də xalqa və dövlətimizə xidmət edirik. Burada elə hamı redaktordur. Nə fərqi var kimdi redaktor? Yazını əməkdaşların birinə verin, narahat olmayın...

Xeyrəddin Qocanın Milli Məclisin üzvlüyünə namizədliyi verildəndə istədi ki, redaksiya əməkdaşları təbliğat kampaniyasına qoşulsun. O, buna qəti etiraz etdi. Çünki özünün imzasına güvənirdi.

Xeyrəddin Qoca bir gün iş yerinə “qaranəfəs” gəlirdi. Bir az da əsəbi idi, sanki. Milli Məclisin üzvü olan Xeyrəddin Qoca bu əsəbiyyətin səbəbini açıqladı:

- Ay uşaqlar, siz deyən, deputat olan adamı mütəlak polis müşayiət etməli? Deputat binaya girəndə polis digər jurnalistləri, nəşriyyata gələn qonaqları qapı ağzından, girişdən “çəkilin, çəkilin!”-deyib, deputatın qabağına qəməli və onu kimləndərsə qorumaqlıdır?! Bax bu nə idi, başım çıxmadı?! Məni giriş qapısında dayanan polislər qorumağa çalışdılar. Mən də bə-bir elədim. Dedim ki, ay kişilər, mən kim-dən qoruyursunuz?! Bu insanlar niyə belə itaətkar olublar, bilmirəm. Bizə xalq səs verib. Biz xalqın səsiyik, yoxsa xalqdan qorxmalıyıq?! Anlamıram bəzilərin. İndi nəşriyyatın giriş qapısındakı polislərlə az qala, vuruşmuşam ey...

Xeyrəddin müəllimin Milli Məclisdəki fəaliyyəti dövründə orada qarşılaşdığı məsələlərə satirik qələmlə baxışı da olduqca maraqlı idi. Belə yazıları o, “Marallar” rubrikasında dərc elətdirirdi. Sən demə, bütün bunları o, yaradıcılığının səhifələri kimi gələcəkdə oxucularına kitablar şəkildə çatdırmağı düşünürmüş. Belə olmasaydı, onun oxucu qəlbinə yol tapan “Marallar”, “Biz bizə bənzerik...”, “Ömür belə keçir...”, “Hərən öz payı...”, “Hərə öz payını götürsün”, “Gərək yazam...”, “Yazdıqlarım, yazılanlar”, “Yalnız yazılan qalaq”, “Bu da belə həyatdır...”, “Filankəs-

lər”, “Molla Nəsrəddin” yolu” və s. kitabları necə ərsəyə gələrdi.

Xeyrəddin Qoca bəxtəvər yazıçıdır, təkcə ona görə yox ki, onun pyesləri akademik və digər məşhur teatrlarda səhnələşdirilib. Həm də ona görə ki, oxucu, tamaşaçı Xeyrəddin Qocanın müasiridir. O, bu günün Molla Nəsrəddinidir: mətbuat vəsi-təsilə, həm də “güldürə-güldürə” “marallar”ının “buynuzunu” qələmi ilə sındıran yazıçıdır. O, jurnalistliyi də yəqin məhz buna görə seçib.

...Kəlbəcərimizin işğalından sonra erməni daşnaklarına “qarğış sanki mənim “qələmimin boyuna biçilmişdi”

Qəzetin hər sayında qəlb göynədən şəhid yazılarım və kəlbəcərlilərin minbir zülm-zillətlə qarlı-qarlı Murov dağına aşıb, Gəncəyə necə gəlmələri barədə məqalələrim dərc olunurdu.

Bir gün Xeyrəddin müəllim zara-fatla nə desə yaxşıdır:

- Ə, Məhəmməd, bu erməni zırramala-ra nə deyim?! Seni kirdə bilmirik. Vallah, biləm ki, ermənilər Ağdaşın Kəlbəcəri dəyişər, “məmnuniyyətlə razı olardım”. Amma onlara Ağdaş lazım deyil ey, Kəlbəcərin sərvət yatağı və strateji əhəmiyyəti var. Ağdaşda ağ daş da yoxdu. Nə-tər edək ki, Kəlbəcəri qaytarsınlar, bəlkə sən də kiryərsən?!

Əlbəttə, bu, Xeyrəddin Qocanın zara-fatlarından biri olsa da, orada həqiqəti gör-nün necə gözəl etiraf edir: “Kəlbəcər lazım idi ermənilərə. Ağdaş yox...”

Xeyrəddin Qocanın qəlbi gülüşlə dolu deyil. O, insanı güldürür və özü çəkilib kə-nardan güldürdükələrinə halına acıyır. Axı, onun satırası, yumoru heç də “hırıldayıb-gülmək” üçün yazılmayıb. “Molla Nəsrəddin” yolunun davamçısı olan Xeyrəddin Qoca müdrikliklə ictimai eybəcərliklərə tək-cə özü gülmür, oxucularını da güldürür. Güldürür ki, baxın, dünən “akademikin ətəyində namaz qılanlar” bu gün görün necə gülünc vəziyyətə düşüblər.

Xeyrəddin Qoca qardaş Türkiyədə Azərbaycan Respublikasının baş konsulu vəzifəsində çalışarkən də fəaliyyəti ilə diqqət mərkəzində idi. Qardaş Türkiyədə işləməyə gedən neçə-neçə soydaşımızın orada sosial və hüquqi səhədə problemlərini həll etməkdə üzərinə düşən vəzifəni la-yiqincə yerinə yetirdi.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev Moskvadan Azərbaycana qayıdanda hava lıma-nında X.Qoca görüşəndə belə bir söhbət olub:

Heydər Əliyev: -Sən nə etmişən?

Xeyrəddin Qoca təəccüblənib, bir az da narahat olub.

Heydər Əliyev: -Bilirsən, sən özünü əjdahaların, ilan-ların içinə atmısan! Mənim haqqımda yaz-dıqlarına görə, səni də, ailəni də məhv edə bilirdilər!

Kitablarına yazılan resenziyalar, ədəbi təhlillər göstərir ki, o, gülüşü ilə insanlıq, mənəviyyət, əxlaq, milli-mənəvi dəyərlərə sadıqlıq dərsi keçir.

Qələmi ilə özünə gün-dirrik, həyat qura-n, xalqına, dövlətinə sədaqətli xidmətləri ilə seçilən Xeyrəddin Qocanın hər yazısı bir akademik maruzadan artıq dərsdir, qana-na, anlayana.

Xeyrəddin Qoca ömrünün Vətənə, dövlətə, xalqa xidmətə həsr etmiş bir dahi şəxsiyyətin yaxından tanıdığı və Onun etibarını qazandığı qələm adamıdır.

Xeyrəddin müəllimə ömrünün 75-ci fəslində arzuladıqlarım çox deyil.

Xalqımızın istəyi kimi, ikimizin də bir arzumuz var idi: Kəlbəcəri düşməndən azad edib, o cənnət məkana Xeyrəddin ilə birlikdə gedək. Onda Xeyrəddin müəllim Kəlbəcərim üçün vaxtilə aqlamağma daha çox haqq qazandıracaq!

Məhəmməd NƏRİMANOĞLU
Subyekt.az